

УДК 330.837:338.43

ЗАГУРСЬКИЙ О.М., д-р екон. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЮХИМЕНКО Я.В., аспірант

Науково-дослідний фінансовий інститут ДННУ

«Академія фінансового управління»

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Стаття присвячена актуальним проблемам формування теоретико-методологічних підходів до інституціонального забезпечення розвитку сільських територій. Розкрито основні інституціональні складові розвитку сільських територій: політична, виробнича, соціальна, екологічна, суспільно-культурна та демографічна. Визначено що вони пов'язані із особливостями сільських територій, які виражаються в мультифункціональному поєднанні економічних і соціальних чинників. Розроблено практичні пропозиції щодо впровадження в дію комплексної системи стимулювання інституціонального розвитку сільських територій та місцевих громад в Україні.

Ключові слова: аграрні відносини, інституції, інституціональні складові, сільські території, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Один із напрямів державно-приватного партнерства в аграрній сфері безперечно має бути спрямований на розвиток сільських територій, адже на відміну від зростання, сталий аграрний розвиток не є виключно економічним явищем, а поєднує в собі і соціальну і політичну і екологічну складові. Запровадження концепції сталого розвитку сільських територій за рахунок використання різного роду інновацій сприятиме ефективному використанню економічних ресурсів, підвищенню рівня життя сільських мешканців, вирішенню соціально-економічних та екологічних проблем сільських територій і в кінцевому рахунку підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору і економіки України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної економічної літератури засвідчує, що проблеми комплексного й збалансованого розвитку сільських територій є актуальними як для зарубіжних так і вітчизняних дослідників. Зокрема їх комплексно розглядають

В. Борщевський [1], Z. Lerman, D. Sedik [2], J. Mullers, G. Buchenrieder [3], P. Pinstrup-Anderson, S. Shimokawa [4], О. Славкова [5], В. Цибуляк [6] та ряд інших. Проте, ще багато методологічних та прикладних проблем забезпечення збалансованості всіх функцій аграрних, соціальних та екологічних відносин на рівні сільських поселень залишаються недостатньо вивченими та потребують ґрунтовного аналізу й оцінки.

Мета статті – обґрунтування та формування теоретико-методологічних підходів до проблеми інституціонального забезпечення розвитку сільських територій та вирішення практичних питань впровадження в дію комплексної системи стимулювання інституціонального розвитку сільських територій та місцевих громад в Україні.

Матеріал і методика дослідження. За теоретичну та методологічну базу дослідження взяті законодавчі акти, праці вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо проблем розвитку сільських територій. У процесі дослідження використовували загальнонаукові методи, зокрема: наукової абстракції, узагальнення і порівняння.

Основні результати дослідження. Найбільшого розуміння розвиток сільських територій отримав у спільній аграрній політиці Європейського Союзу (САП), в якій залежно від рівня застосування (європейський, національний, регіональний) існує декілька різних підходів, що чітко виокремлюються у три концепції розвитку сільських територій. До кожної з концепцій розроблені і різні (неформалізовані) моделі, які використовуються для проведення політики розвитку сільських територій – галузева модель, перерозподільча модель та територіальна модель відповідно [7]. Сформована на цих моделях нова європейська політика сільського розвитку, започаткована Регламентом Ради (ЄС) №1698/2005 щодо підтримки розвитку села з

боку Європейського фонду розвитку села (ЄСФРС), пропонує країнам-членам ЄС на вибір перелік заходів, на які вони отримують фінансові ресурси ЄС в рамках реалізації інтегрованих програм сільського розвитку. Причому САП визначає лише стратегічні цілі розвитку сільських територій та залишає можливість кожній країні ЄС у визначених рамках самій вирішувати порядок проведення заходів і структуру поділу фінансових коштів на окремі цілі, що забезпечує використання регіональних особливостей. Для організації ефективного розвитку сільських територій ЄС створено низку спеціалізованих інститутів: Європейська робоча група з питань розвитку сільських територій та відновлення села (ARGE), Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Європейський сільськогосподарський фонд орієнтації та гарантій (EAGGF), Фонд фінансових інструментів підтримки рибальства (FIFG). Крім того для виконання цих заходів на території ЄС ефективно функціонують і численні державні, громадські та професійні об'єднання, які займаються питаннями сільського розвитку і являють собою позитивний зразок поєднання стратегії держави і диференційованих дій регіонів.

Пріоритетами наступної програми розвитку сільських територій ЄС «Стратегія 2020» стали п'ять амбітних цілей в сферах зайнятості, інновацій, клімату, освіти та скорочення масштабів бідності. Зокрема стратегією передбачається:

1. Підвищення рівня зайнятості серед працездатного населення віком від 20 до 64 років до 75 %.
2. Інвестування 3 % від ВВП ЄС в науково-дослідні роботи.
3. Проведення заходів з покращення клімату (зниження викидів парникових газів на 20-30 %; досягнення частки енергії з відновлюваних джерел в структурі енергетичного балансу 20 %; підвищення рівня енергоефективності на 20 %).
4. Максимальне охоплення шкільною освітою, зменшення відрахування протягом навчального року до 10 % і менше; забезпечення принаймні 40 % осіб у віці 30–34 років освітою третього рівня.
5. Зменшення кількості осіб, які перебувають у зоні ризику чи на межі бідності і соціальної ізоляції, щонайменше на 20 млн осіб [8].

Обраний Україною європейський вектор розвитку теж має передбачати подібні підходи, стратегії та програми з розвитку сільських територій, які повинні системно запроваджуватися в практиці реформування вітчизняного аграрного сектору. В сучасних реаліях виникає нагальна необхідність на всіх рівнях управління впроваджувати модель стійкого розвитку сільських територій, яка з одного боку, має сприяти постійному зростанню процесів використання природних ресурсів, науково-технічних досягнень та інституціональних трансформацій спрямованих на розвиток потреб людини, а з іншого, стимулювати зниження використання обмежених ресурсів для задоволення потреб людини та підвищувати екологічність виробничих процесів. Підготовка до виконання визначених завдань в свою чергу потребує одночасної підготовки відповідного нормативно-правового забезпечення.

Проте, цілком погоджуючись з визначальною роллю формальних інституцій і необхідністю їх комплексного застосування для стійкого розвитку сільських територій, в черговий раз звертаємо увагу на обов'язковість врахування впливу і неформальних інституцій, пов'язаних із особистими ментальними характеристиками всіх учасників даного процесу. Адже, аграрна сфера, особливо з точки зору багатофункціональності більшою мірою ніж інші сфери людської діяльності пов'язана складними і суперечливими соціальними зв'язками господарської діяльності та життям сільських мешканців, а ментальність селян впродовж всіх років незалежності формувалася під впливом сильних неформальних і слабких формальних інститутів. Відповідно сьгоднішній розвиток аграрного сектору не може розглядатися окремо від розвитку сільських територій і не враховувати вже укорінених в практиці норм, правил та звичок, що регулюють поведінку (в тому числі і господарську) як окремих селян так і сільських громад в цілому. В першу чергу йдеться про суперечливість психологічних установок формальних інститутів, що вкоренилися в практику аграрного господарювання і державного управління аграрним сектором економіки та ціннісних орієнтирів неформальних інститутів, які у більшості, перебуваючи поза сферою свідомих рішень складають глибинний рівень їх існування. Порушення балансу інтересів формальних і неформальних інститутів не

дає можливість сформувати ефективну інституціональну систему спрямовану на розвиток сільських територій і потребує подальших взаємодій між всіма зацікавленими сторонами.

Розв'язання даної суперечності, на наш погляд, знаходиться у площині підвищення ролі сільських громад у вирішенні питань розвитку сільських територій та у розв'язанні актуальних місцевих проблем. Звідси принциповим має бути підхід, за якого стратегії розвитку конкретної сільської місцевості не спускаються «зверху» у вигляді типових програм розвитку, а базуються на потребах та ініціативі місцевих сільських громад і є специфічною програмою розвитку, що об'єднує ресурси, знання і вміння держави, бізнесу і суспільства для здійснення інноваційних проєктів саме на конкретних територіях і в інтересах конкретних сільських громад. А планування діяльності із розвитку сільських територій має здійснюватися на засадах консолідованого поєднання загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель і місцевих програм збалансованого соціально-економічного розвитку сільських територій з урахуванням їх історичних, економічних, географічних, екологічних, демографічних особливостей, ментальних і культурних традицій населення.

Розглядаючи існуюче нормативно-правове забезпечення сталого розвитку сільських територій, слід відмітити, що формально, особливо на державному рівні, розвиток сільських територій декларується в законах і розпорядженнях Президента та Уряду України: Законі України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.10.1990 р. № 400-XII. В редакції від 01.01.2015 р., Указі Президента України «Про основні засади розвитку соціальної сфери села» від 20.12.2000 р. № 1356/2000, Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007 р. № 1158 та ряду інших. Не бракує і різних регіональних програм й стратегій розвитку сільських територій та громад.

Однак, державні нормативно-правові акти та регіональні програми по-перше, доволі часто не узгоджуються між собою; по-друге, не охоплюють усієї різноманітності питань соціально-економічного розвитку сільських територій, зосереджуючись в основному на економічній складовій, тим самим відображаючи загальний підхід до соціальних питань як до другорядних; по-третє, в них не визначені інструменти та засоби досягнення пріоритетних цілей і по-четверте, що найголовніше, вони фінансово не підкріплені (починаючи з 2000 р. норма Закону стосовно видатків на розвиток сільських територій та АПК у розмірі 1 % ВВП була виконана лише у 2001, 2002, 2004, 2006 та 2008 рр., щодо вимоги використання не менш як 50 % капіталовкладень на будівництво об'єктів невикористаного призначення в сільській місцевості, то вона жодного разу не була виконана), а відповідно це суттєво не сприяє покращенню рівня життя сільських жителів та розвитку сільської інфраструктури. Традиційно невиконання (або низький рівень виконання державних програм) пов'язано із браком бюджетних коштів (фінансуванням за залишковим принципом) та складністю визначеної проблеми і відповідно наявністю великої кількості перешкод.

Додаючи до визначених ще надмірну бюджетно-управлінську централізацію, відсутність чіткого розмежування земель загальнодержавної і комунальної власності, неповноту і непослідовність законодавчих норм у сфері регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій та нерозвиненості інститутів громадянського суспільства, констатуємо, що перешкоди дійсно складні, а їх вирішення потребує і часу і державної волі. Проте на наше переконання подолання всіх визначених бар'єрів внаслідок об'єктивного характеру багатофункціональності сільських територій і особливої значущості їх для політичного та соціально-економічного розвитку всього суспільства не можна цілком відносити лише до сфери державного управління (як це неодноразово уже було). Лише взаємоузгоджені дії держави, аграрного бізнесу і суспільства (у вигляді громадських організацій та місцевого самоврядування) здатні ефективно вплинути на стан справ в сільських населених пунктах та подолати визначені і вже десятиріччями не вирішені проблеми демографічної та екологічної кризи, зниження якості життя та людського потенціалу, занепаду сіл та спустошення сільськогосподарських угідь. Інституціональний розвиток має системно впроваджуватися на всіх рівнях (національному, регіональному, місцевому), із застосуванням специфічних для

кожного рівня програм та інструментів на основі використання відносних переваг, пошуку точок зростання, виявлення і підтримці пріоритетних напрямків розвитку сільських територій.

Враховуючи особливість сільських територій, що виражається в одночасному поєднанні в них політичних, економічних, ідеологічних та інших чинників, основними інституціональними складовими розвитку сільських територій нами визначено: політичну, виробничу, соціальну, екологічну, суспільно-культурну, демографічну складові (рис. 1), а запорукою сталого розвитку сільських територій є їх поєднання в єдиній узгодженій з усіма зацікавленими сторонами програмі з належним фінансуванням на всіх рівнях і з різних джерел.

Рис. 1. Складові сталого розвитку сільських територій

Джерело: складено авторами.

Політична складова, як базова складова будь-якого розвитку країни насамперед виражається у збереженні територіальної цілісності, підтримці політичної стабільності і незмінності стратегічних цілей розвитку країни і секторів її економіки. Вона визначається стабільністю, послідовністю та прогнозованістю регуляторної політики державних інститутів та рівнем довіри населення до них.

Водночас не менш важливо при здійсненні аграрної політики, спрямованої на сталий розвиток сільських територій, уникнути політичного популізму у вигляді безпідставних пільг та незаслужених соціальних гарантій, що формують утриманські настрої серед частини українського селянства.

Виробнича складова розвитку сільських територій має зосередитися на підвищенні рівня зайнятості сільського населення за місцем проживання. Вона в першу чергу пов'язана із відродженням традиційних сільськогосподарських видів діяльності у двох напрямках: 1) поєднанні роботи за наймом в агробізнесових структурах із самозайнятстю в особистих господарствах; 2) створенні умов та підтримці агропідприємницької діяльності (особливо трудомістких її видів). Проте, об'єктивно розуміючи, що інноваційні процеси, інтенсифікація агровиробничої діяльності та розвиток нових вертикально-інтегрованих форм в аграрному секторі неодмінно призведуть до зменшення робочих місць (зокрема низької кваліфікації) механізми забезпечення зайнятості сільських жителів в процесі модернізації аграрного сектору мають теж розвиватися у двох напрямках: 1) перенавчання осіб, які вивільнятимуться з аграрного виробництва з подальшим працевлаштуванням у виробничій і соціальній сфері села; 2) підтримці несільськогосподарської зайнятості сільського населення: агротуризм, народні промисли, рибальство, заготовча діяльність (збір ягід та лікарських рослин) з одночасним розвитком в сільській місцевості промислових підприємств (переробних, харчових та інших).

Соціальна складова пов'язана із розвитком соціальних потреб мешканців сільських територій і спрямована на поліпшення умов життя сільського населення, насамперед за рахунок ефективного розвитку соціальної, транспортної, інженерної та комунікаційно-інформаційної інфраструктури, яка виходячи з прийнятої на державному рівні ідеї пріоритетності села, має розвиватися вищими темпами порівняно із міською. Особливої уваги заслуговують інформаційні ресурси, які є потужним чинником розвитку суспільства, оскільки несуть в собі можливість побудови нових рівнів зв'язків і відносин, процесів, структур та інститутів. Орієнтуючись на людину та її розвиток соціальна складова розвитку сільських територій має сприяти підвищенню якості трудових ресурсів, збереженню стабільності соціальних і культурних систем та скороченню числа руйнівних конфліктів між людьми завдяки підвищенню рівня загальної освіченості сільського населення, формуванню у нього належних організаційно-професійних навиків, необхідних для здійснення агропідприємницької або іншої несільськогосподарської діяльності.

Екологічна складова розвитку сільських територій має виражатися у двох напрямках: 1) у природоохоронній діяльності пов'язаній з підтримкою екологічної рівноваги, розвитком ресурсощадних технологій, збереженням місцевих природних ландшафтів та біологічного різноманіття, відновленням й поліпшенням потенціалу живої природи – лісів, ґрунту, води, атмосфери та підвищенням ефективності їх використання і рекреаційній діяльності щодо розміщення в сільській місцевості установ відпочинку, оздоровлення й туризму; 2) забезпеченні населення країни якісними, екологічно чистими харчовими продуктами через впровадження сучасних екобезпечних технологій та розвиток органічного виробництва. Механізми екологічної складової в першу чергу мають формуватися через інституціональне забезпечення розвитку сільських територій, зокрема в частині встановлення об'єктивних кваліфікаційних вимог для користувачів земельних, лісових та водних угідь, посилення екологічних стандартів ведення аграрного бізнесу та підвищення рівня вимог до якості продуктів харчування.

Суспільно-культурна складова на перший план висуває проблеми духовно-моральних імперативів сільських мешканців. Саме ця складова є найголовнішою умовою успіху в побудові нового суспільства, адже вона взаємодіє із найбільш стійкими сільськими інституціями (традиціями, звичаями, цінностями, мораллю) та включає в себе досить різноманітний комплекс проблем пов'язаних з ними.

Демографічна складова пов'язана із вирішенням проблем демографічних змін, охорони здоров'я та міграції сільського населення. Від ступеня та якості виконання цієї складової розвитку сільських територій значною мірою залежать економічний і соціальний розвиток села, забезпечення трудовими ресурсами, постачання міст продовольством і підтримання екологічної рівноваги, збереження культурної спадщини та соціального контролю над територією країни. Підтримуючи фермерські і особисті селянські господарства, як найбільш численні та стійкі до кризових явищ форми аграрного господарювання – демографічна

складова розвитку сільських територій має бути спрямована на стимулювання розвитку міцних сімейних агрогосподарчих форм. Тим самим забезпечуючи взаємозв'язок між функцією розширеного відтворення населення і функцією збереження матеріальної та економічної культури народу, його культурної спадщини та національної ідентичності в цілому.

Широкий перелік інституціональних складових розвитку сільських територій, запропонований нами, насамперед базується на розумінні того, що розвиток сільських територій це не лише розширення матеріально-технічної бази, житлового господарства, соціальної інфраструктури на селі, а і зростання життєвих стандартів, пов'язаних з духовними та суспільними потребами селян.

Останнє особливо важливе, адже відтік молоді з села багато в чому пов'язаний із відсталістю і несучасністю сільських населених пунктів та низькими можливостями в них для розвитку особистості та реалізації своїх здібностей. Постійне зменшення найбільш прогресивної і активної частини сільських жителів посилює дію дестабілізуючих впливів інституціонально-психологічних чинників на соціально-економічний розвиток сільських територій в сенсі перешкоджання процесам формування інститутів громадянського суспільства, сім'ї, освіти, культури та місцевого лідерства на сільських територіях. Як зазначають Т.Г. Васильців і В.В. Бойко «Цей аспект посилює, передусім, проблему формування та становлення в сільських територіях місцевих лідерів – осіб що є найбільш здатними до самоорганізації та ведення не лише підприємницької діяльності, але й вирішення актуальних господарських проблем сільських населених пунктів, в яких вони проживають» [9, с. 55]. Що не тільки ускладнює процеси реалізації підприємницьких і громадських ініціатив, формування зацікавленості у вирішенні актуальних побутових та культурних проблем сільських поселень, а і підриває процес відтворення активного трудового потенціалу в аграрній сфері.

Тому нова програма підтримки сільських територій має охоплювати всі визначені інституціональні складові їх розвитку. Такою програмою за певних обставин може стати «Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки», яка залучає до розв'язання проблем аграрного сектору та сільських територій державний апарат, науковців, практиків аграрного бізнесу та сільські спільноти.

Висновки. Ще раз підкреслюючи специфіку розвитку аграрного сектору економіки, для якого основною умовою ефективності є поєднання інноваційних організаційних форм та виробничих технологій зі стійким розвитком сільських територій, а одностороннє використання окремих форм соціальної взаємодії держави і суспільства – тільки у вигляді соціальної допомоги з боку держави, – знижує економічну і соціальну активність сільського населення. Зазначаємо, що основні дії комплексної системи стимулювання інституціонального розвитку сільських територій та місцевих громад мають бути спрямовані на:

- програми, що передбачають збереження природних ландшафтів, етнічних і культурних цінностей та традицій притаманних конкретним сільським територіям, екологічну безпеку і розвиток природних екосистем;

- чітку ідентифікацію механізмів і джерел фінансування програм розвитку сільських територій з першочерговим врахуванням місцевих ініціатив, розроблених представниками сільських громад, агробізнесу, органів місцевого самоврядування та науково-дослідних установ;

- широке залучення до реалізації проектів соціоекономічного розвитку сільських територій місцевого населення, мотиваційну підтримку молоді до проживання в селі та формування у них почуття відповідальності за розвиток рідного краю та відродження і збереження його культурних традицій;

- підвищення ефективності роботи сільськогосподарських дорадчих служб та збільшення участі наукових працівників аграрних вишів та установ НААУ у забезпеченні інформаційно-управлінської підтримки реалізації цих проектів;

- формування сприятливої інституціонально-психологічної основи для соціоекономічного розвитку сільських територій, подолання деструктивних впливів опортуністичної поведінки

окремих груп взаємодій та заміни її соціально санкціонованими нормами, шляхом зменшення ролі неформальних інституцій у процесі прийняття управлінських рішень в аграрній сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с.
2. Lerman, Z. Agricultural Cooperatives in Eurasia [Electronic resource] / Z. Lerman, D. Sedik // FAO Regional Office for Europe and Central Asia: Policy Studies on Rural Transition. – 2014. – № 3, March. – Access mode: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/Europe/documents/Publications/Policy_Studies/CoopsCISandGeorgia2_en.pdf.
3. Structural Change in Agriculture and Rural Livelihoods: Policy Implications for the New Member States of the European Union [Electronic resource] / Edited by Judith Mollers, Gertrud Buchenrieder, and Csaba Csáki. – IAMO, 2011. – 263 p. – Access mode : http://www.iamo.de/fileadmin/documents/sr_vol61.pdf.
4. Pinstrup-Anderson, P. Rural Infrastructure and Agricultural Development [Electronic resource] / P. Pinstrup-Anderson, S. Shimokawa // Paper prepared for presentation at the Annual World Bank Conference on Development Economics (Tokyo, Japan, May 29-30, 2006). – Access mode : <http://siteresources.worldbank.org>.
5. Славкова, О. П. Розвиток сільських територій: теорія, методологія, практика: монографія / О. П. Славкова. – Суми, 2010. – 330 с.
6. Цибуляк, В. Я. Інституційні засади сільського розвитку в Україні: науково-прикладний аспект: моногр. / В. Я. Цибуляк – К.: ДУ “Ін-т екон. та прогнозів НАН України”, 2014. – 272 с.
7. The EU rural development policy 2007-2013 [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev2007/en_2007.pdf
8. Europe 2020 targets [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm
9. Васильців, Т. Г. Інституціональні засади розвитку підприємництва на сільських територіях [Електронний ресурс] / Т. Г. Васильців, В. В. Бойко // Научные труды ДонНТУ. – 2014. – № 3. – С. 52-59.

REFERENCES

1. Borshchevskiy V. V. (2012) Rozvytok silskykh terytorii v systemi yevointehratsiinykh priorytetiv Ukrainy : monohrafiia [Development of rural territories in the system of European integration priorities of Ukraine: monograph]. Lviv, NAN Ukrainy, 216 p. [in Ukrainian]
2. Lerman, Z. (2014) Agricultural Cooperatives in Eurasia [Electronic resource] FAO Regional Office for Europe and Central Asia: Policy Studies on Rural Transition.(electronic journal), vol.3. Available at: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/Europe/documents/Publications/Policy_Studies/CoopsCISandGeorgia2_en.pdf.
3. Mollers Ju., Buchenrieder G., Csaki C. Structural Change in Agriculture and Rural Livelihoods: Policy Implications for the New Member States of the European Union [Electronic resource]. IAMO, vol.61, 263 p. Available at: http://www.iamo.de/fileadmin/documents/sr_vol61.pdf.
4. Pinstrup-Anderson, P. Rural Infrastructure and Agricultural Development [Electronic resource]. Paper prepared for presentation at the Annual World Bank Conference on Development Economics. (Tokyo, Japan, May 29-30, 2006). Available at: <http://siteresources.worldbank.org>.
5. Slavkova, O. P. (2010) Rozvytok silskykh terytorii: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Development of rural territories: theory, methodology, practice: monograph]. Sumy, 330 p. [in Ukrainian].
6. Tsybuliak, V. (2014) Instytutsiini zasady silskoho rozvytku v Ukraini: naukovoprykladnyi aspekt : monohrafiia [Institutional Principles of Rural Development in Ukraine: Scientific and Applied Aspect: Monograph]. Kyiv, NAN Ukrainy, 272 p. [in Ukrainian].
7. The EU rural development policy 2007-2013 [Electronic resource]. Available at: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev2007/en_2007.pdf
8. Europe 2020 targets [Electronic resource]. Available at: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm
9. Vasylytsiv T. H. (2014). Instytutsionalni zasady rozvytku pidpriemnytstva na silskykh terytoriiakh (Elektronnyi resurs)[Institutional Principles of Entrepreneurship Development in Rural Areas (Electronic Resource)]. Donetsk, Nauchnye trudy DonNTU, pp. 52–59. (in Ukrainian).

Институциональные составляющие обеспечения развития сельских территорий

О.М. Загурский, Я.В. Юхименко

Статья посвящена актуальным проблемам формирования теоретико-методологических подходов институционального обеспечения развития сельских территорий. Раскрыты основные институциональные составляющие развития сельских территорий: политическая, производственная, социальная, экологическая, социально-культурная и демографическая. Определено, что они связаны с особенностями сельских территорий, которые выражаются в мультифункциональном сочетании экономических и социальных факторов. Разработаны практические предложения по внедрению в действие комплексной системы стимулирования институционального развития сельских территорий и местных общин в Украине.

Ключевые слова: аграрные отношения, институты, институциональные составляющие, сельские территории, устойчивое развитие.

Components of institutional providing of rural areas development

O. Zagurskiy, Y. Yukhymenko

Sustainable agricultural development, in contrast to growth, is not exclusively economic phenomenon, but combines social, political and ecological components. Implementation of the concept of sustainable development of rural areas will contribute to efficient use of economic resources, improve living standards of rural residents, solution the socio-economic and ecological problems of rural areas and ultimately improve the competitiveness of the agricultural sector and the Ukraine's economy as a whole.

The question of integrated and balanced development of rural areas are actual both for foreign and domestic researchers, but many methodological and applied problems of providing balance all functions agrarian, social and ecological relations at the level of rural settlements remain insufficiently studied and require thorough analysis and evaluation.

The article is devoted to actual problems of formation of theoretical and methodological approaches to institutional support development of rural areas and decision of practical problems of implementing in action complex system of stimulation institutional development of rural areas and local communities in Ukraine. The article is noted that development of rural areas received the greatest understanding to modern CAP which depending on level of application (European, national, regional) there are a few different approaches that clearly singles out in concepts and models (sectoral, redistribution, territorial) development of rural areas.

Selected by Ukraine European vector development also should provide similar approaches, strategies and programs of rural development, which should be systematically implemented in practice of domestic agricultural sector reforming. However, existing national and regional programs do not fully cover all variety of social and economic development of rural areas issues, focusing mainly on the economic component thus reflecting a common approach in Ukrainian politics to social issues as secondary.

In the view of the authors modern programs of rural areas development have complex and systematically implemented at all levels (national, regional, local), with application specific to each level models and tools based on the use relative advantages, finding points of growth, identifying and supporting of priority directions of rural areas development. And taking into account peculiarity of rural areas which expressed in the multifunctional combination of economic and social factors, main institutional components of rural areas development are political, industrial, social, ecological, socio-cultural and demographic components. The wide range of institutional components of rural development based on understanding that development of rural areas is not only expansion material and technical basis, housing, social infrastructure in rural areas, but also the growth of living standards associated with the spiritual and social needs of the villager.

In the article is showed that main directions of the integrated system of stimulation institutional development of rural areas and local communities should be directed to: conservation of natural landscapes, ethnic and cultural values and traditions inherent in specific rural areas; clear identification of mechanisms and sources of financing of rural development programs with priority consideration of local initiatives; wide involvement in implementation of projects of socio-economic development of rural areas the local population; increase the efficiency of agricultural advisory services and providing information and management support realization of these projects; formation of a favorable institutional and psychological basis for socio-economic rural development, overcoming destructive effects of opportunistic behavior of certain groups interactions and replace it socially sanctioned norms by reducing the role of informal institutions in decision management solutions in agriculture.

Keywords: agrarian relations, institutions, institutional components, rural areas, sustainable development.

Надійшла 18.04.2017 р.